

ULTIMII ANI AI LUI SIMION BĂRNUȚIU LA IAȘI

Anii din urmă ai lui S. Bărnățiu, ani pe care acesta i-a petrecut la Iași în calitate de profesor la Facultatea de științe juridice, sînt în general puțin cunoscuți. Vechea monografie a lui G. Bogdan-Duică, *Viața și ideile lui S. Bărnățiu* (1924) e foarte lacunară în acest sens și nici cartea mai recentă a lui Radu Pantazi nu duce cercetarea mult prea departe. S-a simțit de aceea nevoia unei noi intervenții pe această temă, lucru întreprins de un articol mai recent al lui N. Grigoraș din „Steaua” (nr. 8 din 1966), care este dedicat în exclusivitate activității lui S. Bărnățiu la Iași. Un nou material de arhivă, pe care am avut prilejul să-l consultăm la Iași în arhiva Universității, ne dă la rîndul nostru posibilitatea să revenim cu noi amănunte asupra problemei, s-o detaliem și s-o îmbogățim.

După cum în general este cunoscut, S. Bărnățiu este chemat profesor la Academia Mihăileană din Iași, imediat ce-și obține doctoratul în drept la Universitatea din Pavia (1854). În 1855 el își lua deja în primire postul, pe care-l deține neînterupt pînă în 1860, cînd aceasta se transformă în Universitate și apoi, mai departe, în cadrul Facultății de științe juridice de la noua Universitate recent înființată de Cuza. Este, cum se pare, cel mai vechi profesor al noii Universități, foarte apreciat și iubit de către unii colegi și studenți care-i devin și discipoli politici, prin înființarea acelei „fracțiuni libere și independente” ieșene, net opusă într-o anumită perioadă junimismului conservator. Așa se explică și faptul că după ce a participat în 1860 împreună cu T. Veisa și P. Suciul la elaborarea proiectului de organizare a Facultății juridice din Iași este propus în unanimitate să fie ales drept primul rector al Universității ieșene. Numai refuzul său hotărîtor, pe motiv de cetățenie austro-ungară, i-a făcut pe colegii localnici să renunțe la acest proiect, combătînd de altfel destul de vehement, prin cuvîntul lui G. Mărzescu, această retragere (Doc. 1). Că n-au renunțat la proiectul de a-l alege rector, ne-o dovedește procesul verbal încheiat la o altă ședință a Consiliului academic, la 14 nov. 1863, prin care S. Bărnățiu este reclamat de majoritatea celor prezenți spre a ocupa funcția de rector. Și de astă dată S. Bărnățiu refuză insistent, invocînd mai ales argumentul bătrîneții și al bolii, alături de cel al lipsei de cetățenie română.

Se pune acum întrebarea: de ce n-a renunțat S. Bărnățiu la cetățenia austro-ungară și de ce n-a acceptat funcțiile oficiale ce-i erau încredințate? În primul rînd credem că e vorba de o arzătoare dorință a lui S. Bărnățiu de a se reîntoarce „acasă”, adică în Transilvania. Tot timpul cît a stat la Iași, el a nutrit în permanență convingerea unei posibile conveniri cu auto-

ritățile oficiale românești din Transilvania pentru înființarea unui institut de învățământ superior, unde ar fi dorit să fie profesor. Încercări de a-l înființa au existat atît în 1850, cît și mai tîrziu, în 1863, prin G. Bariț care cerea în acest scop, prin St. Emilian (alt profesor transilvănean stabilit la Iași) ajutor bănesc mitropolitului Moldovei, Calinic Miculescu. Pentru pașoptiștii transilvăneni aceasta era o doleanță de prim ordin, cum se vede din acțiunile lui G. Bariț, iar S. Bărnăuțiu nu va fi fost străin de ea. Probabil că în vizita pe care S. Bărnăuțiu o întreprinde în Transilvania, în septembrie 1863, după ce nu-și văzuse rudele și țara de 8 ani, să fi intrat și astfel de scopuri, deoarece Bărnăuțiu vizitează nu numai Sălajul și locurile natale, dar și Clujul, Bălgradul și probabil Brașovul (cf. Coriolan Suciu, *Bărnăuțiu candidat de episcop*, în „*Sălajul*“ VII, 1926, nr. 17 (4. oct.), p. 1—2). Cert e, că murind în această vreme fostul episcop al diecezei Gherla, Ioan Alexi, unii demnitari transilvăneni se gîndesc a-i oferi acest post lui S. Bărnăuțiu. La 2 ian. 1864, nepotul său de la Șimleu, Ioan Maniu, își anunță printr-o scrisoare unchiul de la Iași de această intenție a transilvănenilor. Nu știm ce a răspuns S. Bărnăuțiu acestei propuneri, dar e aproape sigur că n-a putut-o lua în serios, deoarece la acea dată se afla destul de grav bolnav, pus chiar în imposibilitatea de a-și ține cursurile.

Intr-adevăr, ultimii ani ai lui S. Bărnăuțiu se desfășoară într-o continuă luptă cu boala și suferința care-i măcinase tot mai mult sănătatea și-i întunecau viața. Așa de exemplu, din două cereri adresate de el Consiliului școlar, datate 12 și 22 iunie 1860, aflăm că este silit să refuze din cauza bolii cinstea care i se făcuse de a ține discursul la serbarea de înmînare a premiilor și respectiv de a participa ca delegat la examenele de drept civil (*Loc. cit.*, dosar 1/1960, f. 573 și 579). În decembrie 1863 e atît de bolnav, încît e nevoit să-și ceară concediu medical și suplinitor. Suplinitorii propuși de el, I. Bunea și I. Lăteșiu, oameni apropiați lui, nu sînt acceptați însă de T. Maiorescu, care propune în locu-le oameni din partida junimistă, cum este Alexandru Giorgiu. Starea sănătății profesorului Bărnăuțiu, care suferea de inimă și de o boală de nervi, se agravează însă simțitor în cursul iernii anului 1864, cu toată îngrijirea doctorului Fătu. În mai, acesta e de părere să urmeze un tratament riguros în străinătate, îndemnîndu-l să se consulte în apus. De aceea Bărnăuțiu înainta la 4/16 mai 1864 o nouă cerere rectorului, pentru un concediu de 5 luni, însoțind-o de certificatul medical al dr. Fătu. N-a mai ajuns să beneficieze de el. La 28 mai, în drum spre Ardeal, el moare în brațele nepotului său Ioan Maniu care venise să-l ia acasă și a-i da îngrijirea necesară. A fost îngropat la Bocșa Română în ținuturile natale ale Sălajului.

Moartea lui a fost socotită drept o mare pierdere pentru învățămîntul românesc. La 2 iunie 1864 T. Maiorescu, în calitate de rector, convoca Consiliul academic pentru a aduce omagiul său celui dispărut. În Consiliu se confruntă cele mai diverse idei cu privire la modul de sărbătorire a profesorului. Unii propun o ceremonie religioasă, cu preoți uniți (Bărnăuțiu era catolic) sau ortodocși, alții numai un reqviem sau o festivitate comemorativă. A învins părerea lui T. Maiorescu de a nu implica Universitatea în chestiuni religioase, dar sărbătoririi i s-a dat o mare extindere, așa cum se

vede din circulara adresată de el directorilor institutelor școlare din Iași. Peste doi ani, Universitatea ieșeană a luat inițiativa ridicării unui bust Bărnăuțiu, bust care s-a dezvelit cu o mare solemnitate și cu un număr mare de invitați, în mai 1866 (Scrisoarea lui E. Hurmuzachi din 2/14 mai 1866). E un indiciu că amintirea profesorului Bărnăuțiu a rămas încă vie în inimile aceluia care l-au cunoscut, și că, cu toate divergențele de opinii în chestiuni filologice, Simion Bărnăuțiu impusese respect și admirație semenilor și contemporanilor săi.

MIRCEA POPA

ANEXE*

I. (Dosar 7/1860—61—62—63, f. 10—11)

(Extras din Procesul verbal al Consiliului academic)

„G. Mărzescu: Domnule Bărnăuțiu! Cînd în ședința trecută noi am fost decis în majoritate ca să, procedem astăzi la alegerea rectorului, declarațiunea Dvoastră că nu puteți lua parte la alegerea Rectorului, au fost pentru noi (și cred că prin aceasta exprim sentimentul unanim al tuturor D-lor membri ai Consiliului) o completă dezolare! Cum? ni-am fost zis, noi să procedăm la alegerea Rectorului și D. Bărnăuțiu să nu fie cu noi? Cum! noi tinerii profesori, unii chiar școlari ai D-voastră, să nu-și poată manifesta dorința și recunoștința lor către bunul Dl. Bărnăuțiu, către acela care a dat probe că este demn de misiunea ce îi este încredințată, că tinerii cari sînt încredințați n-au decît a se aplauza de un bărbat, de un profesor ca Dl. Bărnăuțiu! Cum? tocmai acel bărbat să ne puie pe noi în imposibilitatea de a întruni unanim voturile noastre și de a-l proclama rectorele nostru!

Domnule Bărnăuțiu, mi-ați fost profesor, vă cunosc mai cu deosebire decît alți Domni membri pentru ca să vă exprim dezolarea mea, dezolarea întregului Consiliu! Tineri profesori, noi n-am dat încă nici o probă; noi avem nevoie de un călăuz, și acel călăuz să refuze! Românii, care nu cunosc pozițiunea excepțională, în care vă găsiți, au să strige că sîntem niște ingrați, că am făcut o ligă, spre a conferi gradul acesta înalt de rector unuia dintre noi, fără să ne aducem aminte de cel dintîi profesor al facultății juridice! Judecați, Domnule Bărnăuțiu, însăși D-voastră, în ce puzăciune grea ne-au aruncat declarațiunea D-voastră?”

Uși (afară de Dnii profesori ardeleni) aprobează în unanimitate zisele dlui Mărzescu.

D. Bărnăuțiu: „Mulțumesc Dlui Mărzescu, mulțumesc întregului Consiliu pentru sentimentele nobile, ce mărturisiviți în privința mea; Vă mulțumesc încăodată pentru încrederea ce aveți în mine! Dar încăodată sînt silit a declara și a repeți zisele mele din ședința trecută, că, adevă, am motive foarte puternice, care mă fac să refuz: sînt din Transilvania, Domnilor ca e, a mea patrie și am rezoane de a nu mă lepăda de protecțiunea mea; nu sunt indigenat în Moldova și prin urmare nu pot exercita aceleași drepturi ca Dvoastră.

Dl. Călinescu: „D. Bărnăuțiu! Transilvania este o țară românească. Considerați deci pe români în limitele lor cele naturale și votați dimpreună cu noi!”

D. Bărnăuțiu: „Domnilor! Atîta pot, ca să fiu de față la alegere, să-mi țin și onoarea a fi (de) față la toate lucrările Onor. Consiliu, pentru ca să contribuiesc și eu măcar cu părerea și cu expresiunea dorințelor, deși nu pot contribui cu votul.

D. D. Popp și Emilian împărtășesc cu Dl. Bărnăuțiu opiniunea în privirea aceasta.

D. Mărzescu, făcîndu-se organul colegilor săi roagă pre D. Bărnăuțiu ca să binevoiască a subsemna prescriptul verbal al alegerii rectorului, că, deși declarați D-le Bărnăuțiu că nu puteți lua parte la vot, dar să arătați prin aceasta că aveți încredere în noi, *aderînd* la alegerea, ce am face-o — precum ați fi făcut-o și D-voastră.

* Materialele din *Anexă* se reproduc din Arhiva Universității „Al. I. Cuza” Iași, fondul Rectoratului.

D. Bărnuțiu: Declar că am de mare onoare de a fi față în Consiliul Academic la acest act și deci cu toată bucuria sînt gata a adera.

După aceasta se procede la alegerea Rectorului Universității prin scrutin, la care i-au parte membri aici însemnați, și anume:

P. S. Păr. Filaret Scriban, D. V. Alecsandrescu, D. O. Teodori, D. I. Strat, D. I. Lupescu, D. M. Călinescu, D. G. Mărzescu și se alege în unanimitatea voturilor D. Dr. Ion Strat, profesore la Facultatea juridică de *Rectore al Universității*; atunci îndată D. Strat, mulțumind mai întîi prin un cuvînt bine simțit colegilor săi pentru onoarea ce i s-a conferit din parte-le și începe a dirije lucrările Consiliului Academic ca Președinte, conform statului academic.

Procedîndu-se în urmă de către Facultățile respective la alegerea *decanilor* pentru anul curent 1860/61 se instituie:

- 1) D. Dr. Octavian Teodori, Decan pentru Facultatea juridică,
- 2) D. Ion Popp, Decan pentru Facultatea filozofică, iară
- 3) P.S. Păr. Filaret Scriban pentru Facultatea teologică,

Pentru întocmai se subsemnează acest prescript verbal de către toți D. D. profesori prezenți în ședința Consiliului academic.

DD. membri prezenți

Filaret Scriban
Dr. I. Strat
G. Mărzescu
Călinescu
Lupescu
O. Teodori
A. Lupescu

adhaesit:

Bărnuțiu
Pop
Emilian.

II. (Același dosar, f. 47)

(Extras din Procesul verbal al ședinței Consiliului academic, din 12 februarie 1963)

D. G. Mărzescu propune ca rector pe S. Bărnuțiu.

„La aceasta d. Bărnuțiu, luînd cuvîntul, salută venirea vechilor profesori și numirea celor noi, privește în acest act al guvernului un augur fericit pentru prosperitatea acestui institut național al Universității din Iasi, căruia îi dorește mai multă trăinicie decît Academiei lui Alecsandru Vodă cel Bun, decît Școlii înalte a lui Vasilie Vodă din Trei Ierarchi!... Însă D. Bărnuțiu declină onoarea, ce i se propuse cu insistență din partea colegilor săi, puînd înainte infirmitatea înaintatei sale vîrste și mai cu seamă rațiunea că Dumnealui, ca supus unei puteri străine (austriace) nu i se cade a purta, aici în țară, sarcina unei funcțiuni de un caracter cu totul administrativ, și altele. Cu toate acestea D-lui și acum, ca și altă dată, declară că va da a sa *adeziune* aceluia dintre Dnii profesori *moldoveni*, care se va alege. Asemenea declară și Dnii Suci, Papp și Micle.

Toți ceilalți membri ai Consiliului combat opiniunea dlui Bărnuțiu și invocînd multe, și diverse considerațiuni adaogă ruga pre Dl. Bărnuțiu să primească sarcina de rector. Dl. Bărnuțiu însă persistă în atitudinea sa negativă și nefavorabilă dorințelor exprese și repețite în unanimitate ale colegilor săi!“

III. (Dosar 1/1863—64, f. 40)

Onorabilului Consiliu Academic,

Fiînd necesitat a întreprinde prelegerile din cauza boalei pre un timp mai îndelungat, precum arată și certificatul medical alăturat aici, rog pe Onoratul Consiliu să binevoiască a încuviința conform paragrafului 152 din regulamentul școlariu, ca să mă suplinească în clasa 1^a Dl. bibliotecariu I. Buné și în a III^a D. prof. I. Lateșiu.

Primiți Domnilor membri încredințarea deosebitei mele considerațiuni.

Iași 1863 decembre 7

Prof. Sim. Bărnuțiu

Sus, rezoluția rectorului: „Primită în 9 dec. 1863, nr. 17. După deciziunea Consiliului s-a încuviințat congediul, dar suplinirea propusă nu. Adr. nr 42 Rector T. M.“

La cerere este anexat în copie următorul certificat:

Certificatu medicale

Subscrisul medicu adeverescu, că Domnulu profesore Simeon Bărnăuțiu pătimește acum de mai multu timpu de apresiune de peptu și de congestiune la capu, și că, spre a se înstitui o cură metodică este necesariu, ca Dl. Bărnăuțiu să observe liniștea absolută și abstenentia de orice ocupaciune intelectuală în curs de mai multe lune.

Dr. A. Fetu

Iași 1863 Noembre 30

IV. (Dosar 1/1863/64, f. 112)

Domnilor!

Vă cuminec alăturatul certificat al medicului meu ordinaru și Vă rog ca acordându-mi una congedia de cinci luni să meditați cât mai curînd confirmarea ei și de On. Ministeriu al Școlilor și al Instrucțiunei publice pentru că starea sănătății mele cere imperios ca să mă depart.[nu] numai dein Iași și chiar dein Moldova.

Primiți Vă rog asigurarea destinsei mele considerațiuni.

Iasi în 3/5 1864

Simeone Bărnăuțiu
Profesore

Sus decizia rectorului: „Primită în 4/16 mai 1864 N. 54. Cerut confirmarea Min. prin adresa N. 99. Rector T. M.“
Același dosar, f. 113

Certificat medicale,

Prin care subsemnatul medic curant adeverez că Domnul profesore Simeon Bărnăuțiu pătimește asemeni de mai mult timp de debilitatea sistemului nervos și de congestiune la cap, spre a cărei tămăduire, pe lângă remediile prescrise Dl. pacient va trebui să păzească un regim de liniște intelectuală timp, cel puțin, de cinci luni de zile.

Dr. Fătu

Iassi 1864 Maiu în 4

V. Dosar 2/1863, f. 168
Unv. de Iassi
Cancelaria Rectorelui
Nr. 74
10/25 ap. 1864

Domnule Profesor,

Am onoarea a Vă propune ca suplinitor al cursului Dvoastră de Universitate în timpul cât veți fi împedecat a-l ține în persoană, pe D. Aless. Georgiu, Dr. în legi, acum sosit de la Turin.

Dacă primiți aceasta propunere, binevoiiți a subsemna pe adresa de față, și a mi-o înapoia.

Primiți încredințarea distinsei mele considerațiuni.

Rectorul T. Maiorescu

[de mîna lui Bărnăuțiu:] Mă învoiesc și subscriu. Simeone Bărnăuțiu
Domnului Profesor Dr. Simeonu Bărnăuțiu

VI. (Dosar 2/1864, f. 116, dată: 3/15 iunie 1864)

Domnilor Membri ai Comitetului de Inspecțiune
școlară,

Domnilor membri,

Cunoașteți și Dvoastră pierderea ce o sufără românii și în specie Instrucțiunea noastră prin moartea Prof. Simeon Bărnuțiu. Universitatea de Iassi este datoare a arăta într-un mod solemn cât a știut a prețui meritele lui Bărnuțiu și prin urmare cât este de sensibilă la pierderea sa. Fiind însă că d. Bărnuțiu a fost și Profesor la gimnaziu și Inspector general și că prin urmare moartea sa atinge personalul învățămîntului din toate ramurile, Consiliul academic a crezut de cuviință să facă o reprezentare la care să fie invitați și din Profesorii și școlarii secundari și primar în programul festivității funebre ce se va comunica.

Dacă vă uniți și Dvoastră cu această opinie binevoioi a însărcina pe un Profesor de gimnaziu și pe un Institutator primar cu redactarea și ținerea unicelor operațiuni respective. Ziua festivității este deocamdată fixată la 11/24 iunie.

Primiți . . .

Rector, T. M.

VII. Dosar 1/1865—1866, f. 90

Preastimate Domnule!

Primind învitarea Universității din Iași de a lua parte la solemnitatea punerii bustului repaosatului Simion Bărnuțiu, care se va celebra în memoria acestui bărbat însemnat, mă simț fericit de a-ți mulțami pentru onoarea aceasta, exprimîndu-ți totodată și simpatiile mele cele mai călduroase pentru faptul acesta, care va fi aprobat de tot sufletul roman, fiind o dovadă vie, cum că românii știu onora bărbații care s-au jertfit cauzei naționale, folosind-o atît de mult, cât ar succes neuitatul Bărnuțiu!

Dacă mă vor favoriza împrejurările, nu voi pregeta de a urma cu multă bucurie invitații acesteia.

Primiți, preastimate Domnule rector, asigurarea deosebitei mele considerațiuni, cu care mă subsemnez.

Cernăuți în 2/14 Mai 1866

Al Domniei tale sincer stimă-
toriu
Căpitanul țării
Eudoxiu de Hurmuzaki

Domniei Sale
Preastimatului Domn Titu Maiorescu, rectorul Universității în Iași

SIMION BĂRNUȚIU'S LAST YEARS IN IASSY

(Summary)

The complex and generous personality of Simion Barnutiu has not benefitted by a thorough critical approach in the last time, although the speaker of the bourgeois-democratic revolution in Transilvania on the Blaj Liberty Field would have particularly deserved it. While the activity of the first period of his life is known in general not the same thing can be said about his life and activity in Iassy. The documents discovered by us in the

Archives of Al. I. Cuza University in Iassy add further details about his role as professor. New explaining details concerning his sickness, the moment of the refusal of the dignity as Rector of the University which his Iassy colleagues have offered him on the ground of his merits are brought into bold relief. Thus these documents make clear a few less known moments from the life of the Transylvanian scholar which are useful for a future comprehensive and thorough approach